

ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣ: ಒಂದು ಅವಲೋಕನ

ಡಾ.ರಾಜಶ್ರೀ ಎಸ್ ಮಾರನೂರ¹

ಪೀಠಿಕೆ

ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣ ಕೇವಲ ಮಹಿಳೆಯರ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಸಮಾಜ, ದೇಶದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಶಕ್ತ ಮಹಿಳೆ, ಸಶಕ್ತ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಶಕ್ತ ದೇಶವನ್ನು ಕಟ್ಟಬಲ್ಲಳು. ಸಶಕ್ತ ಮಹಿಳೆ ಅವಳ ವಿರುದ್ಧದ ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದಿಂದಾಗಿ ಭ್ರಷ್ಟಚಾರ ನಿಯಂತ್ರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಪ್ರಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ನಿಜವಾದ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣವಾಗದ ಹೊರತು ದೇಶದ ಸಮಸ್ತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ಮುಂದುವರೆದು ಇಂದಿನ ಆಧುನಿಕ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಯುಗದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಪುರುಷರ ಆಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಮಹಿಳೆ ಅನೇಕ ಸಾಧನೆಗೈಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ. ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಿ, ಗಾರ್ಗಿ ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ತೋರಿದರು. ಮಧ್ಯಯುಗದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಜಿಯಾ ಸುಲ್ತಾನ ಮೊದಲಾದವರು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯಂತವರು ವೈರಾಗ್ಯ ತಾಳಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಸದಸ್ಯೆಯಾಗಿ ವಚನಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಯತ್ರ ನಾರ್ಯಸ್ತು ಪೂಜ್ಯಂತೆ, ರಮಂತೆ ತತ್ರದೇವತಾಃ”

“ಯತ್ರೈತಾಷ್ಟುನ ಪೂಜ್ಯಂತೆ ಸರ್ವಾಸ್ತಾತ್ರ ಪಾಲಃ ಕಿಯಾಃ”

ಎಂಬ ಪುರಾತನ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ, ಎಲ್ಲಿ ನಾರಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೋ ಅಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ನೆಲೆಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾರಿಯನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳು ವಿಫಲವಾಗುತ್ತವೆ.

¹ ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ, ಸರಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಇಂಡಿ, ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ.

ಈ ಮಾತು ಮಹಿಳೆಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಆದರೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿ ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಅಬಲೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಹುಸಿ ಪರದೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದು ಒಂದು ದುರಂತವೇ ಸರಿ. ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ತಾಯಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಿ ಮಾತೃ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಭೂಮಿ, ನದಿ, ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆ-ಜೊತೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಪರದಾ ಪದ್ಧತಿ, ಸತಿಪದ್ಧತಿ, ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ ಹಾಗೂ ವರದಕ್ಷಿಣೆಗಳಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಿಡುಗಿನಿಂದ ಶೋಷಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಭಾರತವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಂತರ ಅನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಮಹಿಳೆಯರ ಘನತೆ, ಗೌರವ, ಏಕತೆ, ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೌಣತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೊಳಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಬೇಧವಿಲ್ಲದೆ ನಗರ-ಗ್ರಾಮೀಣ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದು, ಇದರಿಂದಾಗಿ ದೇಶದ ನಾಗರಿಕರ ಮೇಲಿನ ಗೌರವ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಕರಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ.

2011ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 48.5 ಪ್ರತಿಶತದಷ್ಟು ಇದ್ದು, ಇದು ಮಹಿಳೆಯರ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಸಮಾನ ವೇತನ, ಬಡ್ಡಿ, ಲಿಂಗ ತಟಸ್ಥತೆಯಂತಹ ಹಾಗೂ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶಗಳ ಕೊರತೆ ಈಗಲೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ದೈರ್ಯ, ಸ್ಪೈರ್ಯ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಮೂಲಕ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ವಾತಾವರಣ ಕಲ್ಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸಬಲೀಕರಣಗೊಳಿಸುವುದು ಇಂದಿನ ತುರ್ತು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ

ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಶ್ವಕೋಶದ ಪ್ರಕಾರ ಸಬಲೀಕರಣ ಎಂದರೆ ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅರ್ಹತೆ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಬೀನಾ ಅಗರವಾಲರವರ (1994) ಪ್ರಕಾರ ಸಬಲೀಕರಣ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ, ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಸಮಾಜದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ 1985 ರಲ್ಲಿ ನೈರೋಬಿಯಾದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಿಳಾ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅವರ ಪರವಾಗಿ ನೀಡುವುದೇ ಸಬಲೀಕರಣವಾಗಿದೆ.

ಸಬಲೀಕರಣ ಎಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಲಗೊಳಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣ ಎಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯು ತನ್ನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಸನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ/ ಇದು ಸುಸ್ಥಿರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಭಾಗವು ಕೂಡ ಹೌದು.

ಎರಡು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮೂಲಕ ನಾವು ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣ ಮಾಡಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಸರ್ಕಾರವು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವುದು ಹಾಗೂ ಎರಡನೆಯದು ತಳಮಟ್ಟದಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ, ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳ ಜನರ ಸಕ್ರಿಯ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಬದಲಾವಣೆಯ ಭರವಸೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದ ಅರಿವು, ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ, ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ, ಹಕ್ಕು, ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತತೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಟ್ಟದ ಅಧಿಕಾರ ಹೀಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಸಂಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಯಕರು, ಸುಧಾರಕರು ಚಳುವಳಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ 1960 ಮತ್ತು 1970ರ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಆಂದೋಲನಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸರ್ಕಾರದ ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲಿತಾಂಶಗಳಿಂದಾಗಿ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಹಿಳಾ ಚಳುವಳಿಗಳ ಹೋರಾಟದ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಕರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನವು ಉತ್ತಮವಾದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಪಕ್ಷಪಾತವನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಯಿತು.

ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದ ಅಗತ್ಯತೆ

ಮಹಿಳೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಅವಕಾಶಗಳಿಂದ, ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಂದ ವಂಚಿತವಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವುದಂತು ಕನಸೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಇತ್ತು. ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಮೂಲೆ ಗುಂಪು ಮಾಡಿದ್ದು, ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಅತಿ ಅಗತ್ಯ ಭಾರತವನ್ನು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಇತರೆ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದಿದ್ದು, ಪ್ರತಿ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಪುರುಷರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತರು ಎಂಬಂತೆ ಬಿಂಬಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ, ಘನತೆ, ಗೌರವ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಬಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು.

ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಕ್ರಮಗಳು

ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಕೂಡ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ತರುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹಲವಾರು ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಅವಕಾಶಗಳು

ಸಂವಿಧಾನದ 14ನೇ ವಿಧಿ- ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸರಿಸಮಾನರು, 15ನೇ ವಿಧಿ- ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ, 16ನೇ ವಿಧಿ- ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹುದ್ದೆ ಪಡೆಯಲು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ, 39ನೇ ವಿಧಿ- ಸಮಾನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ವೇತನ, 42ನೇ ವಿಧಿ- ಉತ್ತಮವಾದ ಕೆಲಸದ ವಾತಾವರಣ ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಹೆರಿಗೆ ರಜೆ, 44ನೇ ವಿಧಿ- ಏಕರೂಪದ ನಾಗರಿಕ ಸಂಹಿತೆ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದು 51(ಎ) ವಿಧಿ - ಸ್ತ್ರೀಯರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ತರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು.

ವಿಶೇಷ ಕಾನೂನುಗಳು

ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಕೌಟುಂಬಿಕ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಕಾಯ್ದೆ-1954, ವಿಶೇಷ ವಿವಾಹ ಕಾಯ್ದೆ-1954, ಹಿಂದೂ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಕಾಯ್ದೆ-1955, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಕಾಯ್ದೆ-1961, ಗರ್ಭಾವಧಿಯಲ್ಲಿನ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯ ಕಾಯ್ದೆ-1971, ಸಮಾನ

ವೇತನ ಕಾಯ್ದೆ-1976, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ ನಿಷೇಧ ಕಾಯ್ದೆ-1976, ಭೂಣ ನಿಷೇಧ ಕಾಯ್ದೆ-1994 ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಹೊರತಾಗಿಯೂ 1993ರ ಮಹಿಳಾ ಸಮೃದ್ಧಿ ಯೋಜನಾ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಿಳಾ ಆಯೋಗ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಜಾರಿಯಾದವು.

ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿ

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 73ನೇ ಮತ್ತು 74ನೇ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ 33% ರಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ ನೀಡಲು ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದೆ.

ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನೆ

ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಜ್ವಲ ಮತ್ತು ಸದೃಢ ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನೆ

ಮಹಿಳಾ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆಯು ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗ ಖಾತ್ರಿ ಯೋಜನೆ-1993, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆರವು ಯೋಜನೆ-1995, ಜವಾಹರ ಗ್ರಾಮ ಸಮೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆ-1999, ಇಂದಿರಾ ಆವಾಸ ಯೋಜನೆ-1999 ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ.

ಮಹಿಳಾ ಸಶಸ್ತ್ರೀಕರಣ ಸುಲಭದ ಮಾತಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಪತಿ, ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರು ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ.

ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದ ಅಡೆತಡೆಗಳು/ಸವಾಲುಗಳು

2011ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿ 1000 ಪುರುಷರಿಗೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಅನುಪಾತ 940 ಮಾತ್ರ. 0-6ರ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ 2011ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ 914 ಇದ್ದು ಇದು ಅತ್ಯಂತ ವಿಷಾದನೀಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಸರ್ಕಾರದ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಯತ್ನದ ನಡುವೆಯೂ ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆ 68.46% ಇದ್ದು ಇನ್ನು 32% ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳ ಅರಿವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅವರಿಗಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ/ಶಾಸನೀಯವಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದರೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ 50%ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹಿಳೆಯರು ಆಯ್ಕೆ ಆದರೂ

ಸಹ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರೇ ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಮಹಿಳಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಮೂಕ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾದ ಹಲವಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನಾವು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ವರದಿಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಕೌಟುಂಬಿಕ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಹಾಗೂ ಲೈಂಗಿಕ ಕಿರುಕುಳ ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದ ಮೇಲಿನ ದಾಳಿಗಳು ಎಂಬಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಪ್ರಕಾರ ಮಹಿಳೆ ಸುಮಾರು 15 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ದೈಹಿಕ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಶೇಕಡ 31 ರಷ್ಟು ವಿವಾಹಿತ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಸಂಗಾತಿಯಿಂದಲೇ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ಶೇಕಡ 6 ರಿಂದ 8 ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಲೈಂಗಿಕ ಕಿರುಕುಳಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ನಿರ್ಭಯಾ ಪ್ರಕರಣ, ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪಶುವೈದ್ಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳು ಇಂದು ಭಯಂಕರವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾದರಿ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಸರಾಸರಿ ಕೂಲಿಯ ಅನುಪಾತ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 201:322, ನಗರದಲ್ಲಿ 366:469 ಇದೆ. ಭಾರತೀಯ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುವ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ 25% ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಅಂಶಗಳು ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಉದಾ: ಶಬರಿಮಲೈ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪ್ರವೇಶ ವಿವಾದ

ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು

ಮಹಿಳೆಯು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಲಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಎಲ್ಲ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಅನೇಕ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಧನೆಯ ಶಿಖರವನ್ನು ಏರಿದ್ದಾಳೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದ ಮಹಿಳೆ, 1857ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆಯೆದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಮಹಿಳೆ. ಭಾರತೀಯ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ ಮೊದಲ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಧಾನಿ, ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು ದೇಶದ ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು, ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಮಹಿಳಾ ರಾಜಕೀಯ ತಜ್ಞರು ಸ್ಪೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಫುಲೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಶಿಕ್ಷಕಿ, ಸಾಮಾಜದ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರು. ಮೇಧಾ ಪಾಟ್ಕರ್ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕಿಯಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಜಸೇವೆ ಮಾಡಿ “ನರ್ಮದಾ ಬಚಾವೋ” ಚಳುವಳಿಯ ರೂವಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಪರಿಸರ ಚಳುವಳಿಗಾಗಿ ಅರುಂಧತಿ

ರಾಯ್ ಅವರು ಶ್ರಮಿಸಿದವರು. “ಮಣಿಪುರದ ಉಕ್ಕಿನ ಮಹಿಳೆ” ಎಂದು ಈರೋವ್ ಶರ್ಮಿಣಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಅಗರ್‌ವಾಲ್ ಆಸಿಡ್ ದಾಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವರು. ಸ್ವತಃ ಹೋರಾಟದಿಂದ ಆಸಿಡ್ ಮಾರಾಟವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಇವರು ಜೌಹ್‌ವ್ ಫೌಂಡೇಶನ್ ಎಂಬ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಆಸಿಡ್ ದಾಳಿಗೊಳಗಾಗಿ ಬದುಕಿದವರ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ನೋಡಲಾಗಿ ಶಶಿ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಮಂಜು ಕಪೂರ್, ಅನೀತಾ ದೇಸಾಯಿ, ಇಸ್ಮೆಲ್ ಚುಗತಾಯಿ, ಛಾಯಾದತ್ತಾರ್, ಭಾರತೀ ಮುಖರ್ಜಿ, ಕಿರಣ್ ದೇಸಾಯಿ, ನಯನ ತಾರಾ ಸೆಹಗಲ್ ಮೊದಲಾದ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಛಾಪು ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲತಾ ಮಂಗೇಶ್ಕರ್ ಅವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದು ದೇಶದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಪ್ರಶಸ್ತಿ “ಭಾರತ ರತ್ನ” ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಅನೇಕ ಮಹಿಳೆಯರು ಭಾರತೀಯ ಕ್ರೀಡಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಮಾಡಿ ಕೀರ್ತಿ ಪತಾಕೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವದಗಲಕ್ಕೂ ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. 2012ರಲ್ಲಿ ಸೈನಾ ನೆಹ್ರಾಲ್ ಲಂಡನ್ ಓಲಂಪಿಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಪದಕಗಳಿಸಿದ್ದರು. BWF ವಿಶ್ವಟೂರ್ನಲ್ಲಿ ಜಯಗಳಿಸಿದ ಮೊದಲ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆ ಹಲವು ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಸಾಕ್ಷಿ ಮಲಿಕ್ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಲಂಪಿಕ್ ಪದಕ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳಾ ಕುಸ್ತಿಪಟು, ಮೇರಿಕೋಮ್ ಬಾಕ್ಸಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ 6 ಬಾರಿ ವರ್ಲ್ಡ್ ಅಮೆಚುರ್ ಚಾಂಪಿಯನ್ ಆದವರು. ಪದ್ಮಶ್ರೀ ಮತ್ತು ಪದ್ಮವಿಭೂಷಣ ವಿಜೇತರು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಮಹಿಳೆಯರು ಕ್ರೀಡಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದ ಪ್ರತೀಕವೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಬಯೋಕಾನ್ ಕಂಪೆನಿಯ ಕಿರಣ ಮುಜುಂದಾರ್ ಷಾ, ಇನ್‌ಪೋಸಿಸ್ ಫೌಂಡೇಶನ್‌ನ ಸುಧಾಮೂರ್ತಿ, ಪೆಪ್ಸಿಕೋ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಇಂದಿರಾ ನೂಯಿ, ಮೌಂಟ್ ಏವರೆಸ್ಟ್ ಎರಿದ ಪ್ರಥಮ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆ ಬಚೇಂದ್ರಪಾಲ್, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಾಲಿಬಾಲ್ ಆಟಗಾರ್ತಿ ಅರುಣಿಮಾ ಸಿನ್ಹಾ ಮುಂತಾದವರು ಸಾಧನೆಯ ಶಿಖರವೇರಿದ ಪ್ರಮುಖ ಮಹಿಳೆಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಬಾಚಿಕೊಂಡು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಧನೆಗೈದಿದ್ದಾರೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳೆ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಸಶಕ್ತಳು, ಒಬ್ಬ ವಿಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ, ತಂತ್ರಜ್ಞಿಯಾಗಿ, ವೈದ್ಯೆಯಾಗಿ, ಶುಶ್ರೂಕಿಯಾಗಿ, ರಾಜಕಾರಣಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲದೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಮಾನತೆ

ಬದಗಿಸಿ ಅವಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಬಡ ಕುಟುಂಬದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಕೂಡಾ ತಾನೂ ಈ ದೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯೋ, ಪ್ರಧಾನಿಯೋ ಆಗಬಲ್ಲೆ ಎಂಬ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಪ್ರತಿ ಹಳ್ಳಿ-ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮನೆ-ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಬಾಯಿ, ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿ, ಕಿರಣ್‌ಬೇಡಿ, ಸುಧಾಮೂರ್ತಿಯಂತಹ ಮಹಿಳೆಯರು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸದುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಫಲಕಾರಿಯಾಗಿ ಆನಂದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣದ ಸಾಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಶಂಕರ್‌ರಾವ್ ಚ. ನ. (2015). ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ, ಜೈಭಾರತ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಂಗಳೂರು.
- Census of India. (2011). Census Report, Government of India, New Delhi
- Meenakshi Lohani and Loai Aburaida. (2017). Women empowerment: A Key to sustainable development. The Social Ion, Vol. 6 , No. 2 Pp-26-29
- Pandu, P. and B. Agarwal. (2005). Marital violence, Human Development and women's properties states in India. World Development, Vol. 33, No-5

J O U R N A L S